

Til
Forsvarsdepartementet

Kopi
Samferdselsdepartementet
Riksantikvaren
Lillestrøm kommune

Høringssvar vedrørende fremtidig forvaltning av forsvarssektorens kulturhistoriske eiendommer

***TRUET:** I september 2022 møtte over 2.500 mennesker opp for å slå ring om Kjeller flyplass. Flyplassen er en av verdens eldste i fortsatt operativ drift. Store deler av området og hele rullebanen er foreslått vurdert for vern av Riksantikvaren. I juni 2021 vedtok Stortinget at regjeringen ved Forsvarsdepartementet skal presentere en statlig plan for ivaretagelse av de kulturhistoriske verdiene ved flyplassen, en plan regjeringen sier den ikke vil arbeide med før etter 2026.*

Norges Luftsportforbund (NLF) er et særforbund tilsluttet Norges idrettsforbund (NIF). Forbundet organiserer syv luftsportsgrener med 250 tilsluttede klubber med til sammen 18.000 medlemskap. En av de viktigste anleggene for motorflyging og sportsflyging er Kjeller flyplass i Lillestrøm kommune, som i dag fungerer som hovedflyplassen for småflytrafikk i Oslo-området. På flyplassen er også et av Europas fremste miljøer innen restaurering, vedlikehold og drift av sjeldne veteranfly.

Kjeller flyplass er en viktig del av Norges samferdsels- og forsvarshistorie. Området utgjør et verdifullt kulturmiljø, som viser viktig samferdsels-, teknologi-, sikkerhetspolitisk- og militærhistorie. Ved Kjeller flyplass kan en følge utviklingen fra de første flyforsøkene, gjennom alle tekniske, politiske og organisatoriske endringer i norsk militær flygning fra 1912, til dagens

høyt teknologiske virksomhet. I desember 2019 sendte Riksantikvaren ut justert melding om oppstart av fredning for Kjeller flyplass, der det foreslås at store deler av området og hele rullebanen vurderes for vern¹. Videre ba Stortinget regjeringen i juni 2021 om å legge frem en sak for Stortinget med en plan for hvordan staten kan bidra til at de nasjonale kulturhistoriske verdiene på Kjeller blir ivaretatt².

NLF mener det er positivt at rapporten understreker viktigheten av sektorprinsippet i norsk kulturmiljøpolitikk. Sektoransvaret for kulturminner og kulturmiljø bidrar til en forutsigbar og ansvarlig forvaltning av viktige kulturminner. Det er imidlertid NLFs bestemte oppfatning at Forsvarsdepartementet og Forsvarsbygg forsømmer sitt ansvar med å ivareta de kulturhistoriske verdiene ved sine kulturminner som ikke er en del av den utdaterte Landsverneplanen, herunder Kjeller flyplass – som må anses å representere et kulturminne som opprinnelig er etablert for et statlig formål og som har spilt en sentral rolle gjennom Norges historie, under fremveksten av nasjonalstaten eller ved utviklingen av det offentlige Norge. Dette er et sterk argument for å overføre forvaltningen av forsvarssektorens kulturhistoriske eiendommer til Statsbygg og Kommunal- og distriktsdepartementet – ettersom evnen og viljen til å ivareta eiendommer som ikke er i Landsverneplanen ser ut til å falle fullstendig utenfor gangsynet til forsvarsmyndighetene.

Noen statlig plan for ivaretagelsen av de kulturhistoriske verdiene ved Kjeller flyplass er for eksempel satt på vent med flere år. Det er en skam at Forsvarsdepartementet sitter på hendene, når det desidert fremste kulturminnet innen luftfart står i fare for å bli radert. I forslaget til statsbudsjettet for 2022 skriver Forsvarsdepartementet³:

«Forhold knyttet til ivaretagelse av nasjonale, kulturhistoriske verdier på Kjeller ses i sammenheng med arbeidet knyttet til avhendingen av Kjeller base, og koordineres med pågående prosesser hos Riksantikvaren og Lillestrøm kommune. (...) Fremdriften i Lillestrøm kommunes planprosess medfører at planen som skal danne grunnlag for etterbruk av Kjeller først ferdigbehandles ved utgangen av 2026. Riksantikvarens fredningsprosess samkjøres med dette arbeidet. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget om oppfølging av vedtaket».

På spørsmål om Forsvarsdepartementet føler et ansvar for bevaringen av forsvarshistorien, flyhistorien og kulturarven på Kjeller, svarer en pressevakt i Forsvarsdepartementet til Flynytt 1. november 2022⁴:

«Avviklingen av Kjeller vil frigjøre store arealer som vil kunne bidra til en positiv samfunnsutvikling for kommunen og for regionen for øvrig. Vår oppgave er i første rekke å avhende eiendommen i tråd med kommunens arealplaner».

Overstående fremstår for NLF som en direkte ansvarsfraskrivelse hva gjelder å ivareta de kulturhistoriske verdiene ved Kjeller flyplass, som har vært organisert under departementet i

¹ <https://www.riksantikvaren.no/melding-om-justert-omfang-i-fredningssaken-for-kjeller-flyplass/>

² <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2020-2021/dok8-202021-241s/?all=true>

³ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-20212022/id2874917/>

⁴ <https://www.flynytt.no/ingen-statlig-plan-for-kjeller-na/123048>

over 100 år. Videre har Forsvarsbygg i prosessen med utvikling av Kjeller flyplass alliert seg med en privat eiendomsaktør (Aspelin Ramm), der det fremstår åpenbart for alle som følger saken at Forsvarsbygg jobber iherdig for å få regulert området til boliger og kontorer slik at eiendommen kan avhendes til høystbydende.

Forsvarssektoren var tidlig ute med å utarbeide en landsverneplan for sine eiendommer. På 1990-tallet ble det gjennomført en omfattende kartlegging og vurdering av verneverdige bygninger og anlegg i porteføljen. Landsverneplanen for Forsvaret ble utarbeidet av Forsvarets Bygningstjeneste (nå Forsvarsbygg) i samarbeid med Riksantikvaren og Forsvarsmuseet i perioden 1995 til 1999. I 2011 ba Forsvarsdepartementet Forsvarsbygg om å supplere Landsverneplanen. Dette arbeidet, kalt Landsverneplan for Forsvaret fase 2, er etter vår forståelse fortsatt ikke slutført, enda det er over ti år siden bestillingen fra departementet.

Videre mener NLF at rapporten ikke har vektlagt det frivillige aspektet godt nok, og kartlagt hvilken viktig ressurs dette er for fremtidens forvaltning av forsvarsets kulturhistoriske eiendommer. Regjeringen ønsker å legge til rette for frivillige lag og miljøer på kulturmiljøfeltet og skape en grobunn for engasjement og mangfoldighet nedenfra. Dette er et prinsipp som må ligge til grunn for den fremtidige forvaltningen av forsvarsets kulturhistoriske eiendommer også. Frivilligheten er en nødvendig samarbeidsaktør dersom man skal lykkes med å videreutvikle festningene til arenaer for kulturhistoriske opplevelse.

Med vennlig hilsen

John Eirik Laupsa
Generalsekretær
Norges Luftsportforbund

Norges Luftsportforbund (NLF) er et særforbund tilsluttet Norges idrettsforbund (NIF). Forbundet organiserer syv luftsportsgrener: Fallskjermhopping, hang- og paragliding, seilflyging, motorflyging, modellflyging, mikroflying og flyging med varmluftballonger. De 250 tilsluttede klubbene har til sammen 18 000 medlemskap. NLFs administrasjon har i dag 13 ansatte med kontor i Oslo sentrum og på Rikssenteret for seilflyging i Elverum. For mer informasjon, se vår hjemmeside nlf.no.

